MT

2017 1100

Seat No. | | | | | | | |

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - VI

Time : 2 Hours **(Pages 6)** **Marks : 40**

प्रथमः विभागः - गद्यम् ।

प्र.१ अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

१. अवबोधनम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)

(i) उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । १

काश्चन .... अर्जुनं प्रति एवागच्छतः स दृष्टवान् ।

(वनचरान् / निशाचरान् / गुप्तचरान्)

(ii) कः कं वदति ? १

किं करणीयमधुना ?

(iii) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यमिति लिखत । १

अर्जुनः प्राणिनः प्रति कृतघ्नतां प्रकटितवान् ।

दीर्घसमयोऽतीतः । अज्ञातवासकाले शस्त्रहीनः परिव्राजकवेषधारी अर्जुनः पुनरेकवारं तमेव वनप्रदेशं प्राविशत् । निबिडारण्ये पर्यटति तस्मिन् कुतश्चित् मनुजशब्द इव श्रुतिपथमागतः। कांश्चन गुप्तचरान् तं प्रति एवागच्छतः सः दृष्टवान् । सः व्यचिन्तयत्, ''अज्ञातवासकाले यदि कोऽपि मामभिजानीयात् तर्हि महापत्तिः उद्भवेत् । किं करणीयमधुना ।'' इति चिन्तयतः तस्य पुरतः सूर्यखगः तत्रोपस्थितः । तेन स्वरवेण मार्गं निर्दिश्यार्जुनः कस्यापि विशालवृक्षस्य समीपं नीतः । वृक्षे महान् कोटरः आसीत् । कोटरं प्रविश्य अर्जुनः तत्रैव निभृतः स्थितः । तस्मिन् कोटरे स्थिते पिपीलिकाभिस्तस्य सर्वाङ्गं तथा आच्छादितं यथा अदृश्यः इवाभवत् । अर्जुनमन्विष्यन्तः तत्रागताः ते गुप्तचराः तं ज्ञातुमसमर्थाः ततः प्रतिनिवृत्ताः । एवं सङ्कटमुक्तोऽर्जुनः सूर्यखगस्य पिपीलिकानां च वचनं स्मारं स्मारं तान् प्रति कृतज्ञतां प्रकटितवान् ।

२. स्वमतप्रकटनम् । २

मानवेन कदापि गर्वः न करणीयः इति विषये माध्यमभाषया लिखत ।

प्र.१ ब) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

१. अवबोधनम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)

(i) उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । १

.... अङ्कः भाग्यदर्शकः, यतः एषः .... दर्शयति ।

(पञ्च / सप्त) (स्वामित्वं / दारिद्र्यं)

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरत । १
नूतनानि सप्ताश्चर्याणि विश्वतः कैः निर्वाचितानि ?

(iii) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यमिति लिखत । १
गिझापिरॅमिडरचना सप्ताश्चर्येषु चतुर्थम् आश्चर्यम् ।

विश्वे तथा सर्वधर्मेषु सप्ताङ्कः विशेषतामादधाति । अङ्कः एष भाग्यदर्शकः स्वामित्वद्योतकः च । यथा सप्तस्वराः सप्तदिनानि तथैव सप्ताश्चर्याणि जगति विशेषरूपेण ख्यातानि । सप्तशून्यशून्यद्वितमे ख्रिस्ताब्दे (२००७) नूतनानि विश्वसप्ताश्चर्याणि उद्घोषितानि यानि शताधिककोटिरसिकजनैः विश्वतः निर्वाचितानि । प्रथमाश्चर्यं रोमनगरभूषणं कोलोसिअम् - फेव्हिन - अम्फीथिएटरम् एतद् अर्धवर्तुलाकारं प्रेक्षागृहं सम्राट्-व्हेस्पॅशियनमहोदयेन निर्मितम्। द्वितीयमाश्चर्यं नाम चीनदेशस्थिता मृत्पाषाणेष्टिकामयी विशाला भित्तिः । उत्तरकाष्ठास्थितशत्रोः रक्षणार्थं शिंगहाउन-टी-नृपेण निर्मितैषा । त्वं जानास्येव । यद् मिस्रदेशः पिरॅमिडरचनार्थं जगति विख्यातः । एतासु पिरॅमिडरचनासु गिझापिरॅमिडरचना सप्ताश्चर्येषु एकतमा । एतदभिमानास्पदं यद् चतुर्थाश्चर्यं भारतभूमावेव स्थितम् । शाहजहानसम्राजा स्वपत्नीस्मरणार्थं विनिर्मितमेतत् शिल्पं भारतीयस्थापत्यकलायाः अनुपमेयं प्रतीकम् । पौर्णिमायां रात्रौ चन्द्रज्योत्स्नाधवलितस्यैतस्य ताजमहालस्य शोभा अवर्णनीया केवलं स्वसंवेद्या च ।

२. **पृथक्करणम् ।** २

नाम	क्रमाङ्कः	देशः	निर्माता	विशेषः
☐	प्रथमम् आश्चर्यम्	☐	सम्राट् व्हेस्पॅशियन-महोदयः	☐
विशाला भित्तिः	द्वितीयम् आश्चर्यम्	चीन	☐	मृत्पाषाणेष्टिकामयी

प्र.१ क) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

१. **शब्दज्ञानम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)**

(i) समूहेतरपदं लिखत । १

१) सूर्यकिरणः, मयूखः, रश्मिः, मेघः - ....।

२) अहर्निशम्, प्रभाते, दिवारात्रम्, अहोरात्रम् - ....।

(ii) गद्यांशात् विशेषणे चित्वा लिखत । १
.... , ...यात्री ।

(iii) गद्यांशे आगते द्वे पूर्वकालवाचक-धातुसाधित-अव्यये लिखत । १

अन्येद्युः साशङ्कमनाः स गङ्गातीरं गत्वा गङ्गानदीं पृष्टवान्, हे गङ्गादेवि, अहर्निशं जनानां पापक्षालनं करोषि । तेन भवत्याः जलं निश्चितं पापमयं वर्तते । तर्हि भवती अस्य पापमयजलस्य किं करोतीति? तन्निशम्य गङ्गा उक्तवती, रे यात्रिन् यदाऽहं सागरं मिलामि तदा सर्वमेतत्पापमयं जलं तस्मिन्नेव उत्सृजामि । अनन्तरं तस्य किं भवतीति न जानेऽहमिति। तदा तद् ज्ञातुमुत्सुकोऽसौ यात्री सागरतीरं गतवान् तत्र च सागरं पृष्टवान्, रे सागर, सर्वाः नद्यः स्वजलस्थितं पापं त्वयि निक्षिपन्ति । तेन त्वं पापाकरः वा पापधिरेव भवसि न वेति। सागर उक्तवान्, न हि, यदा नद्यः पापमानयन्ति तदहं गृह्णामीति सत्यम् । किन्तु सूर्यकिरणैः तस्य जलस्य बाष्पं भवति । बाष्पीभूतस्य पापजलस्य तदनन्तरं किं भवतीति न जाने इति । तच्छ्रुत्वा अतीवोत्कण्ठितः स सागरतीरे स्थित्वैव अवलोकयितुमारब्धवान् । तेन दृष्टं तस्य बाष्पस्यैव मेघो भवति । अतः स यात्री मेघं पृष्टवान्, रे मेघ, अस्य पापस्य किं करोषीति ?

२. **पृथक्करणम् ।**

यथाक्रमं घटनाः लिखत । २

(i) नदी सागरे पापजलम् उत्सृजति ।

(ii) बाष्पस्य मेघं भवति ।

(iii) मानवाः नद्यां पापं क्षालयन्ति ।

(iv) सागरजलस्य बाष्पं भवति ।

द्वितीयः विभागः - पद्यम् ।

प्र.२ अ) पद्यांशान् पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत ।

समीपमाराधनमन्दिरं च सेन्ट्-चेपलं विश्रुतमस्ति नाम ।
मूर्ध्नोऽस्य तीक्ष्णस्तनुरग्रभागो नभस्थितं दर्शयतीव देवम् ।।१।।
विख्यातनाम्नी खलु जोनदेवी सुमार्गमध्येऽस्ति तदीयमूर्तिः ।
अश्वाधिरूढा स्वकरे गृहीत्वा ध्वजं समुत्तोल्य विराजते सा ।।२।।
यस्यामनेका खलु सेतुबन्धैः विराजते सीनसरित्सुबद्धा ।
नदीं पुरी सापि नदी पुरीञ्च परस्परं भूषयतोऽत्र मन्ये ।।३।।

१. **पृथक्करणम् ।** २

विशेषणानि लिखित्वा जालचित्रं पूरयत ।

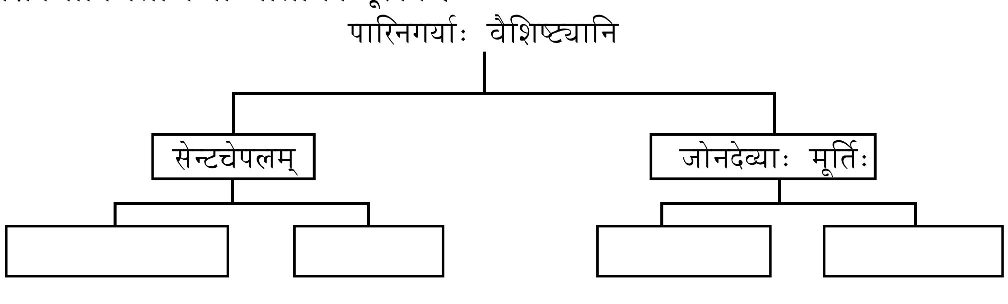

२. **शब्दज्ञानम् ।**

पर्यायपदानां मेलनं कुरुत । १

‘अ’	‘ब’
(१) तटम्	अ) तटिनी
(२) सरित्	ब) नगरी
(३) ध्वजः	क) कूलम्
(४) पुरी	ड) केतनः

प्र.२ ब) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

यामममध्ये न भोक्तव्यं याममयुग्मं न लङ्घयेत् ।
याममध्ये रसोत्पत्तिर्यामयुग्माद्बलक्षयः ॥१॥
गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणः
बली बलं वेत्ति न वेत्ति निर्बलः ।
पिको वसन्तस्य गुणं, न वायसः
गजश्च सिंहस्य बलं न मूषकः ॥२॥

१. **अवबोधनम् ।**

पूर्णवाक्येन उत्तरत । १

किं न लङ्घयेत् ?

२. **तात्पर्यलेखनम् ।** २

द्वितीयश्लोकस्य तात्पर्यं माध्यमभाषया लिखत ।

प्र.२ क) स्मरणम् । (केवलं १ श्लोकः लेखनीयः ।) २

सुभाषितं शुद्धं पूर्णं च लिखत ।

(i) धर्मार्थकाम०....... च ॥

(ii) अद्रोहः ....०प्रशस्यते ॥

प्र.२ ड) श्लोकांशान् मेलयत । २

(i) तृणात्सञ्जायते क्षीरं	१) शीलमेतत्प्रशस्यते ।
(ii) दन्तशोधनचूर्णेन	२) धृतमन्यैर्न धारयेत् ।
(iii) अनुग्रहश्च दानं च	३) क्षीरात्सञ्जायते विषम् ।
(iv) उपानहौ च वासश्च	४) दन्तमांसान्यबाधयन् ।
	५) याममध्ये रसोत्पत्तिः।

तृतीयः विभागः - व्याकरणम् ।

प्र.३ यथानिर्देशं कृतीः कुरुत । (केवलं ५ उपप्रश्नाः लेखनीयाः ।) २

अ) नाम/सर्वनामपदानां पृथक्करणम् । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।)

	प्रथमा एकवचन	द्वितीया बहुवचन	तृतीया एकवचन
नाम			
सर्वनाम			

(वः, गृहिणा, यशः, अयम्, सर्वया, द्रुमान्)

आ) क्रियापदानां पृथक्करणम् । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।) २

द्वितीयः भविष्यकालः	परोक्षः भूतकालः	प्रथमः भूतकालः	विध्यर्थः	वर्तमानकालः	आज्ञार्थः

(घर्षयेत्, दर्शयति, प्रारेभे, प्रार्थयन्त, पश्य, पास्यति)

इ) समासाः । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।) २

	विग्रहवाक्यानि	**समासनामानि**
(i)	अवैधः आचारः ।	नञ् - तत्पुरुषः
(ii)	सङ्घे सङ्घे ।	बहुव्रीहिः
(iii)	मूलं च शाखाः च, तान् ।	कर्मधारयः
(iv)	न समर्थः ।	उपपद - तत्पुरुषः
(v)	गुप्तं चरन्ति इति ।	इतरेतर - द्वन्द्वः
(vi)	महान् अर्घः येषां ते ।	अव्ययीभावः

ई) उपपदविभक्तिः । २

उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।)

(i) .... प्रति महाराजः द्वौ युवानौ प्रेषितवान् । (तं / तस्मै / तस्य)

(ii) उचितं .... विना पापान्मुक्तिरशक्या । (प्रायश्चित्तं / प्रायश्चित्तस्य / प्रायश्चित्ते)

(iii) .... परितः क्रीडाङ्गणं वर्तते । (शाला / शालां / शालायाः)

(iv) .... दूरं मातुलगृहम् अस्ति । (नगरे / नगरस्य / नगरात्)

(v) .... साकं जनकः ग्रामः गच्छति । (पुत्रम् / पुत्रेण / पुत्रेन)

(vi) .... समीपे कोलाहलः न कर्तव्यः । (रुग्णालयम् / रुग्णालयस्य / रुग्णालये)

उ) सन्धिं / सन्धिविग्रहं कुरुत । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।) २

(i) एतन्निशम्य	=	एतत्	+	.... ।
(ii)	=	वाक्	+	ईशः ।
(iii) चिन्तयच्च	=	....	+	च ।
(iv)	=	द्योतकः	+	च ।
(v) सुमार्गमध्येऽस्ति	=	....	+	अस्ति ।
(vi) जानास्येव	=	जानासि	+	.... ।

ऊ) सङ्ख्यावाचकविशेषणानि । रिक्तस्थानपूर्तिः । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।) २

(i) .... दिने एव महाराजः युवानौ प्रेषितवान् । (second)
(ii) अस्यां क्रीडायां प्रतिसङ्घं .... क्रीडापटवः भवन्ति । (12)
(iii) भगवद्गीतायाः .... अध्यायाः सन्ति । (18)
(iv) देवक्याः .... अपत्यानि कंसेन हिंसितानि । (7)
(v) सप्ताहस्य .... अहं वाचनालयं गच्छामि । (thrice)
(vi) अहं .... अपि ग्रामं न गच्छामि । (once)

चतुर्थः विभागः - लेखनकौशल्यम् ।

प्र.४ अधोनिर्दिष्टे कृती कुरुत ।

अ) वाक्यनिर्माणम् ।

कोष्ठकतः शब्दान् चित्वा अर्थसङ्गतानि ४ वाक्यानि लिखत । ४

ग्रन्थपालः	सांस्कृतिककार्यक्रमे	कुशलः।
नर्तकः	वृत्तपत्रवाचने	मग्नः।
अध्यापकः	पुस्तकवितरणे	तत्परः।
कर्मचारी	सहायकार्ये	रतः।

आ) परिच्छेदपूर्तिः । ४

मञ्जूषातः उचितान् शब्दान् चित्वा ४ रिक्तस्थानानि पूरयित्वा परिच्छेदं पुनर्लिखत ।

सन्तशिरोमणिना रामदासस्वामिना एकं वैश्विकसत्यं कथितम्। अस्मिन् .... न कोऽपि सर्वसुखी विद्यते। पूर्वसञ्चितानुसारम् अस्मिन् जन्मनि सुखदुःखानि भोक्तव्यानि। सर्वे जनाः सुखं कामयन्ते। किन्तु दुःखस्यानन्तरं सुखम् आगच्छति। तदा .... विषण्णीभूत्वा किमर्थं दुःखं द्विगुणीकर्तव्यम् ? वास्तवं जीवनं .... कल्पनाविश्वे मनुजः रममाणः भवति। यदि तस्य मनः प्रशिक्षितं भवेत् तर्हि स जीवने .... निर्मातुं शक्नोति। 'मनाचे श्लोक' नाम स्वामिमहोदयस्य मराठीभाषायां लिखितः ग्रन्थः नाम मनसः प्रशिक्षणस्य शास्त्रशुद्धा प्रक्रिया।

(आनन्दं, दुःखेन, जगति, त्यक्त्वा)

Best of Luck